"Sırların sırrına ermek için..."

ÇARE

Edebiyat, Fikir, Kültür ve Sanat Dergisi

21

YAZ 2024

her mevsim bi dene çıkar!

ISSN: 2651-4419

www.caredergisi.org

ÖZEL SAYI 4

Kıraç Bozkırın Nahif Kalemi

Mustafa Çiftci

Özel Sayısı

AHMET CELAL ÇİFTCİ **ALİ AYÇİL** ALİ NECİP ERDOĞAN **ALİ OSMAN MERT** ALKAN KILIÇ **ALPER MUMYAKMAZ** ARİF ERDEM AKBAŞ **AYDIN BARAN** BEDİR ACAR **BİLAL KEMİKLİ** BUKET UÇAR **CİHAN AKTAŞ** ÇAĞATAY HAKAN GÜRKAN **ELİF SENA KAYHAN** ERCAN YILDIRIM **ESRA BEŞLİ** ESRA NUR TEMİR **ETHEM BARAN** FAHRİ TUNA **FATİH SAKALLI** FİRUZE İŞBİLİR **FUAT KALE** GANİMET DOĞAN **GÜLCAN TEZCAN** GÜLTUĞ KAYA **HİLAL BAŞBOZKURT** HİLAL GÜNAR GÜNDÜZ **HÜSEYİN AKBAŞ** HÜSEYİN ÇİFTCİ **İBRAHİM DİLER** İDRİS EKİNCİ **JALE ÖNDER DARICI** KÂMİL BÜYÜKER **KÜBRA KARAKAŞ** MEHMET MUSTAFA ERDAL **MEHRİ LEYLA ÇİFTCİ** MERVE YURTSEVER **MUSTAFA ÇİFTCİ** MUSTAFA KUTLU **MUSTAFA METE** OKAN TANIN **ÖMER BAŞOL** SELAHATTİN ÖZTÜRK **SELÇUK KÜPÇÜK** SIDDIK YURTSEVER **SONGÜL ÇİFTCİ** SUAVİ KEMAL YAZGIÇ **TİMUR YILDIZ** TUNCAY GÜNAYDIN **YAĞMUR KARACAN** YASEMİN COŞKUN **YILDIRIM TÜRK** ZÜBEYDE ANDIÇ **ZÜLEYHA KOÇAK**

Mustafa Çiftci: Başka Bir Dünya'nın, Başka Bir İnsan'ın... Anadolu Romantik Gerçekçiliğinin Öykücüsü

ERCAN YILDIRIM

Anlattıklarını büyülü gerçekçiliğin atom altı dünyasında gezinir gibi efsunlanmış şekilde okuruz. Büyüleniriz, gerçeğin büyüsüne nasıl kapıldığımıza hayret ederek okuruz hikayelerini. Yok dünyanın insanlarını, kurgunun simetrik doğruculuğu içinde görmediğimiz için hayret ederiz. Hayret edilesidir Mustafa Çiftci'nin hikayeleri. Çünkü aşina olmadığımız kimse yoktur, çünkü selâm vermediğimiz, ahbaplık etmediğimiz, kavgaya tutuşmadığımız, ümüğünü sıkma hissine kapılmadığımız, boynuna sarılıp ağlamak istemediğimiz kimseler yok anlattıkları içinde.

İçinde yaşamadığımız topraklardan da bahsetmiyor. Kireç kokulu odalardan, kıraç topraklardan başkasına meftun değiliz, rezidanslar da mekânı değil zaten. Adem'in Kekliği ve Chopin'de bir sanat galerisi var bize yabancı duran, o kadar. O da zaten bir garibanın hayattaki iğreti salınışı gibi duruyor karakterlerin kişisel tarihinde.

Kızgınlıkla beraber bir sevinci paylaşır gibi okuruz Çiftci'nin öykülerini. Hepsini tanımıyor muyuz, hepsini bilmiyor, beraber yaşamıyor muyuz, aynı coğrafyanın, aynı uzamın bir parçası değil miyiz, niye bu insanlar bu kadar büyülü, niye bu coğrafya bu derece çekici... Kızgınlığımız, kızdıklarımızın bize sevimli, komik, trajik şekilde sunulmasından.

Saf ve Mutlak Kötü Yok Öykülerinde

Mustafa Çiftci'nin öykülerinde nefret edilecek, yüzüne bakılmayacak bir karakter var mı, dahası onun hikayelerinde saf kötülük, mutlak kötü, zuhur ediyor mu... Hayretimizle beraber. hiddetimizin nedeni hala insana inanmamızı, güvenmemizi, tutunmamızı sağlayacak bir anlatı dili oluşturmasından. Ahirette bile karşılaşmak istemeyeceğimiz saf kötüler sakın Çiftci'nin diline, üslubuna düşmesin, mutasavvıf olmamasına rağmen her insandan bir iyi'nin çıkabileceğini gösterebilme yeteneğine sahip. Şartların kötüsü var onda, şartlar iyiyi kötü yapmıştır, o koşulları kaldırdığınızda yine iyi cevheri parlayacaktır!

Bakışının güzelliği mi, coğrafyanın insana yaptıklarının mazur görülebileceğine inancı mı onu bu müspet, belki de Müslüman bakışa itiyor, bilemiyoruz.

Anlaşılan o ki felsefesini içeren doğrudan metinler de kaleme almalı.

En nihayetinde hikayelerindeki tipler hep bir gerçekliğe taalluk etse bile kurgunun bakışında şekillenmişlerdir. Kurguyla doğrulanmış hayatlardan ziyade sınanan, ceremesini çeken, hesabını yaşamın içinde bilfiil veren insan gerçekliğini anlatıyor Mustafa Çiftci.

Hayatın sınavından bir şekilde geçmeyenler, laboratuvar koşullarında, öykücünün güvenli site içindeki izole odasında şekillenen yalıtılmış tipler onun hikayelerinde olmadığı için sahiciliği yakalayabiliyor.

Sahicilik Mustafa Çiftci'yi güçlendiriyor, özgün kılıyor.

Maskeli kötülük esasında edebiyatın, sinemanın, sanatın tüm alanlarının beslendiği ana damarlardan biri. Maskeli kötülük insanı açan, dünyayı şekillendiren varoluşsal gerçekliğin de özlerinden. Çiftci'de maskeler büyük menfaatler devşirmek, kompleks entrikalar için kullanılmadığından yine sempatik, yine insanı arındıran nitelikte.

Büyülü Gerçekçilikten Romantik Gerçekçiliğe...

Kötüye, kötülüğe karşı bu derece naif ve doğrudanlık onun öykülerinin büyülü gerçekçilikten ziyade Anadolu romantik gerçekçi boyutta olduğunu gösteriyor.

Romantik insanlarız...

Romantizmi kadın erkek ilişkilerindeki sathi duygudaşlık ritüelleri zannedenlerin aksine romantizm Anadolu insanını bütünüyle anlatan en bariz yaklaşımdır. Gücümüzü de güçsüzlüğümüzü de romantizmden alırız.

Batı insanı gibi rasyonel olalım, aklımızı hele Anglo-Sakson soğukkanlı aklını, tabula rasa'mıza büyük hesap kitaplar, akılcı çıkarımlar, pozitivist deney ve gözlemlere dayalı bilimsel neticelere göre dolduralım, biz de isteriz. Ama yapamıyoruz. "Hele bir yola çıkalım, Mevla ne gösterir, ya nasip!" diyen bir kültürellik, varoluşumuza işlenmiş. Yaradanla hemhal olma iştiyakı bizi duygularımızın, hislerimizin, hayallerimizin peşine düşürür.

Coğrafyası hayal kurmaya mecbur kılan insanlarız. Biz Türkler bulunduğumuz yerden yani mekândan ve konumdan mutlu olmayan, hep üstünü değil başkasını gözleyen bir milletiz. Hayalleri hedeflerine ulaştığında da süren bir duygudaşlık ve açlık hissi berkitiyor bizi. Mustafa Çiftci'nin öykülerinin tamamında neredeyse hayaller, beklentiler, yırtma'lar, hele bir şunu yapabilsek'ler, hele bir gitsek'ler var.

Onun öykülerindeki akıl küpleri Batılı rasyonalistler gibi değil eni konu kurnazlardan müteşekkil. Anadolu hinliği, şark kurnazlığı tabirinin daha naif sunumuyla karşılaşıyoruz. Akılcı insanlarla konuşmak, başa çıkmak kolaydır, mesele Anadolu kurnazına, ince siyaset işleyen köylüsüne galebe çalmakta. Mutlak ve saf kötü yok Çiftci'de fakat öyle karakterler var ki suya götürüp susuz getiren öyle tipler var ki, hepimizin içini kemiren nefreti büyütür. Anadolu romantik gerçekçiliğini, Çiftci'nin öykülerini bu nedenle yüksek gözlem gücü, yansıtma becerisinden dolayı değil bizim kötülerimizi, kötülüklerimizi kötü demeden bizim önümüze getirdiği için değerli bulmalıyız.

Kendi milletiyle, kendi insanı ve toprağıyla kavga eden edebiyatın, sanatın, düşüncenin geleceği olmaz. Kendi gerçekliği, çelişkisi, sorunlarıyla yüzleşmeyen edebiyat ve fikriyat da manasızdır. Onun hikayeleri insan ve mesele arkeolojisi yaptığı, Anadolu kıtasından tipolojiler ve üstü örtülü meseleler çıkardığı için de önemli. Çünkü bu coğrafyada eğlenceyi, gülmeyi, neşeyi bile boğazımız düğümlenerek yaşarız. Ağlayarak anlattığımız trajik olaylarda mutlaka kahkahalarla güldüğümüz yerler de olur. Başardıklarını kendi yaparken olmayanları kadere havale etmek de bu kültürden... Fakat Çiftci'nin karakterlerinin geneli sahiden, "marifet ehli" gibi "her şeyi Allah'tan bilir."

Anadolu yaşam mücadelesinin en çetrefil mekanlarından biridir. Mustafa Çiftci'nin öykülerinde iliklerimize kadar geçim sıkıntılarını, hayata tutunmayı, karnını doyurmayı hissederiz. Hemen tüm öykülerinin bir yerinde ekmek kavgası bulunur. Hep "denkleştirerek" yaşayan insanların, borçlarla, erteleyerek varlığını sürdürenlerin doğal hukukunu, doğa durumunu okuruz.

Altta kalanın canı çıksın, insan insanın kurdudur, en güçlü olan hayatta kalır felsefelerinin yaşanarak tecrübe edildiği, atasözü ve deyim olduğu bu topraklarda onun hikayeleri bu felsefelere mugayirdir. Tutunarak, elinden tutarak, yaslanarak varolunur'u anlatır Çiftci. O yüzden de romantik gerçekçiliği temsil eder, o yüzden de bizden birileri vardır anlatılarda, o yüzden de zaman zaman "ah nerede o günler" deriz.

Değişimi açıkça okuyucunun başına kakarak anlatmadığı için hep eski günler havasına, nostaljiye düşeriz. Nostaljiden bahsetmese, bir yerlerde hala kendince yaşamaya çalışan birilerini anlatsa bile biz onu nostaljik görmek isteriz, çünkü de-

ğişimimizi anlamlandırmalıyız, çünkü orada hala eskisi gibi var olan biriyle karşılaşmanın tedirginliğini yaşarız, kıskanırız onu, hem küçümser, "hala aynı yerde otluyor" der ama gıpta da ederiz.

Kesik Kafasını Onararak Var Olan Öykücü

Basit yani sade yaşayan, basit şeylerden mutlu olan insanlardık, sade düşündüğümüz ve davrandığımız için de Anadolu'yu vatan kıldık. Ucuzluğa tahammül edemeyen bir millet idik. Ölümden dirime sadeliğin ihtişamıyla güçlü kaldık.

Mustafa Çiftci'nin hikayelerini nesli tükenen Türklerin belgeseli gibi de okuyabilirsiniz, dönülecek öz niyetine de...

Çocukluk gibidir onun hikayeleri, ana memba yani. Çiftci öykülerinin ana temalarının başında gelir çocukluk. Dönülen öz, ev, vatandır çocukluk. Doğrudanlığın, saflığın, sahiciliğin nüvelendiği dönem... Çocuğun çocuğa ettiği kötülükler, kumpaslar bile bir sempati içinde kaldığından genel öykü mantığına da uygun. Çocuk, anne, şefkate ve merhamete doyamama hissi ölünceye kadar kişilerin peşini bırakmaz.

Eni konu bir felsefedir yaptığı, dış gerçekçiliğin fenalıklarından kaçabileceği adalar, kuytular, şefkatli kollar arar Çiftci ve karakterleri. Hiç kimse saf kötü değilse bile saf iyi de olmadığından tedirgin, kaygılı yaşamanın getirdiği ağırlığı her özne layıkıyla yaşayamaz.

Günümüz kişisel gelişimci felsefecilerin, feminizmi tek hakikat bellemiş kadın öykücülerin yaptığı gibi güçlü olma, benliğini insanların gözüne sokma çabası içinde de değil.

Saf insanı yazıyor çünkü Mustafa Çiftci, bir tarafı aydınlık, derinleri karanlık, sevgiye, ilgiye de, güçlü kalmaya da aç, sinirli, gergin hazımkâr, otoriter ama bir yanıyla şaklaban insan var onun hikayelerinde, her zaman güç için yaşamayan zayıflığıyla da mutlu olanlar var...

Modern ve postmodern günümüz yazarlarının saçma bile denemeyecek temaları ve diline düşmediği için de güçlü Mustafa Çiftci, sahiden öykü yazdığı, anlattığı için...

Haddi bildirilenlerden biri Çiftci... Kendi camiasının, yetenekli gördüklerini giyotine yolladığı, kesilmiş kafasını kendi dikerek varolmayı başaranlardan...

Kısa öykülerine mukabil artık roman tekniğine yakın uzun hikaye kaleme alması da gerekiyor.

Mustafa Çiftci ne yerel ne de Anadolu hikayecisi, ulusaldan enternasyonale, kendi insanını evrensel bireye taşımayı başarmış bir yazar; gelenekçi de değil, modern de... varoluşunu kesintiye uğratmaya kararlı bir insan varlığının havuzu gibi onun öyküleri.

Başka bir dünyanın, başka bir insan gerçekliğinin var olup olmadığını merak edenler, arayanlar onun hikayelerine başvurabilir; orada "insan"ı görebilirler!■

Yozgat Gelini

KÜBRA KARAKAŞ

Çukurova'dan bozkıra yola düşmüş bir Yozgat geliniyim ben. Yalan yok, başta beni çok korkuttular. Neymiş efendim, milletin sürgüne gittiği yere gelin olup gidiyorum diye sevinilir miymiş? Ne sürgünü, nerden çıktı şimdi şehrin siyasi geçmişi arkadaş diyemedim.

Allanıp pullanıp yola düştüm. İçim bir hoş. Hem bir korku sardı yüreğimi hem de sıcacık bir sevinç. Bizim oralardan yola düşersen Adana Pozantı sonrası başlar bozkırlar. Niğde'ye de varmadan şıp diye kesilir yemyeşil manzara. Kayseri'de geçen üniversite hayatımdan ötürü oraya kadar bildiğim yollardı. Ah Kayseri'den sonrası... Yozgat'a ailecek ilk giriş anımız, aracın içinde bir sessizlik. Annem arabanın camını indirip Yozgat'ın havasını içine çekince "Oh, ne serin, adam bile ölmez bu havada!" dedi. Henüz Adana'nın sıcağı üzerimizdeyken baya gülüştük bu lafa. Ailem de ben de ilk havasına vurulduk anlayacağınız bozkırın. Altı yıldır her yaz da aynı lafı hatırlar gülerim. Ve her seferinde havası bambaşka diye geçer içimden. Tabi ki bir tek havasına kanmadı yüreğim. Aklım başlarda büyük şehirlerden yanaydı. İlk birkaç yıl bulduğum her fırsatta sıkılıp, bunaldığımı dile getirirdim. Bir yolu olmalıydı. Kendimizi yeşili mavisi bol olan bir şehre atmalıydık. Bu işin bir çıkarı olur mu diye hesap kitap yaptığım gecelerin sayısı bende saklı olsun. Şimdi o halime tebessüm ediyorum sadece.

Şehir durdukça içine çekti beni. Adını koyamadığım bir huzurla sarmalandım yıllar geçtikçe. "Ya Nasip" hâli var sanki insanların üzerinde. Toprak mı sakin kılıyor insanları ailecek bizi kendimizden geçiren serin havalar mı hâlâ bilemedim. O sakinliğin insana sirayet eden ve insanı dinginleştiren bir hâli var. Küçük yerleşim yerlerinde olan samimiyeti de iliklerime kadar hissettirdiler. Velhasıl bir gurbet kuşu gibi cılız bir çalıda tek başıma ötüp durmadım şükür! Sürgüne gittiğimi ima eden arkadaşlarıma "Komşuluk buralarda hâlâ ölmemiş kardeşlerim!" diye haykırasım var. İnsan hiç sürgünde eşe dosta doyar mı!

Gecesinde gündüzünde bizi şenlendiren eş dostun yanında bir de kitaplarım var. Kitaplarım ve müziğim... Otuz yaş sendromuna müzik ve kitap seçimindeki değişimler de dahil midir acaba? Yoksa bozkır insanın kanına yavaş yavaş böyle mi sızıyor? Kendi kırbamdan su içmekten bıktığım bir hâldeyken hikayelerle tanıştım. Dergimizin genel yayın yönetmenin de vesilesiyle Mustafa Çiftci'nin imzalı kitapları ulaştı elime. Şimdilerde herkesin diziden tanıdığı yazarımızın kitaplarına dokunmadan evvel katıldığı programlardan ve BBC'nin hazırladığı Yozgat belgeselinden tanıştım kendisiyle. Arka fonda Neşet Baba çaladursun "*Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım, Adem'in Kekliği ve Chopin, Bozkırda Altmışaltı*" kitaplarını okuyup hemen kaldıramadım kitaplığıma.

Bir şey vardı çözemediğim. Genelde ağdalı dillerden etkilenir, psikolojik makalelerle kafa bulmayı çok severim. Anadolu hikayelerinde bir ağlayıp bir gülmek de nerden çıktı? Sürekli hor görülmeye çalışılan taşranın hikayesinin ajite edici bir yanı olmalıydı. Okurken üzüntüye boğulmalı, elimizden bir şey gelmez duygusuyla gerilmeliydik hatta. İşi finalde daha da ilerletmeli Yeşilçam nostaljisi hikayelerin içinde isyankar parçalar dinleyerek noktalamalıydık. Bunlardan hiçbiri olmadı. Hayatın tadı geliyordu satırların içinden. Kâh umutla doluyor kâh boğazımız düğüm düğüm oluyordu.

Nerdeyse her evde duyguları babasından saklı bir oğul vardır. Kavuşamadığı bir hülyası ya da sevdası olan bir genç ve kendinden gayrısını düşünen bir baba, sülalenin garipliklerine konu bir enişte... Çiftci'nin kitaplarında anadolu evlerin dili olan hikayeler okudum. Tam da bozkıra alıştığım zamanları geçmiş, kaynaştığım demlere gelmişti bu hikayeler.

Onca hikaye içinde en çok da *'Portakal'*a vuruldum. Ben çocukluğumdan beri portakalın her türlüsünü çok severim. Kan portakalı, Washington en sevdiklerim. Daha söylerken bile ağzım sulanmaya başlar. Şimdi ben bunların yokluğunu mevsimden mevsime çekerim. Oysa Elif portakalın tadına bir kez daha varmak için abisini bekleyecek. Elifin tenine karıştı portakalın kokusu, abisi çekti içine derin derin. Meğerse kokusu ve tadı da varmış yoksulluğun. Eliften önce portakalı yedim ve sevdim diye çok utandım. Bu sadece bir hikâye, binbir satır kurmaca diyeceksin belki ama utandım işte gerçek bir duyguydu hem de. Sonra da sevindim, o da utanç kadar gerçek bir yerdendi. Sonunda o lezzete onlarda kavuşmuşlardı. Kaç defa okudum bu hikayeyi her seferinde gözlerim dolu dolu bitti satırlar. Artık Çukurova'dan getirdiğim portakallar daha kıymetli olacak. Gurbet portakal kokacak.■